

REVUE

III

ER WAS EENS...

Zoo beginnen de sprookjes. En alle werkwoorden van deze sprookjes staan in den verleden tijd. Dat komt, omdat die vertellingen wezenlijk gebeurd zijn.

Wie zijn schooltaalkennis nog niet vergeten is, weet dat er een onvoltooid verleden tijd bestaat. Een vreemde naam eigenlijk voor dien werkwoordelijken vorm. Maar een zeer geschikte naam als we hem in verband zien met het sprookje. Omdat dit zich herhaalt in het heden en in de toekomst.

De sprookjes zijn vol humor. We zouden bijna kunnen zeggen, dat de humor in het sprookje culmineert. Nu doet de humor lachen of schreien. In het sprookje kan de humor je zóó doen lachen, dat je er van gaat schreien. Dit is dan wel in bijzonderen zin: zich tranen lachen.

Wordt in onzen tijd de liefde tot het sprookje weer grooter?

Arthur van Schendel schreef een boek: „Herinneringen van een dommen jongen.” Het boek bevat vijftig sprookjes. Het zijn wondere vertellingen, die allemaal beginnen met: Er was eens...

Deze kunstsprookjes zijn ongelooflijk geloofwaardig. Als de auteur vertelt van een oudje van acht en tachtig, dat praatte met haar klok, moeten we hier vooral niet aan kindschheid denken. We kunnen beter zeggen, dat er in dat huisje een kind van acht en tachtig jaren woonde. En eigenlijk zijn we dan niet in de sprookjeswereld. Van Schendel vertelt ons van dit grijze kind. Van haar eenzaamheid — nee toch niet: ze was nooit alleen. Want om zeven uur ging de meid voorbij, die op de deur klopte, dat zij de melk had neergezet, om half acht kwam de bakker, om negen uur ging de post voorbij en de anderen om tien, elf, twaalf tot 's avonds toe.

En dat praten met de klok... Zij vroeg en de klok antwoordde, en de klok vroeg en zij antwoordde. Is dat sentimenteel, dat iemand met de klok praat? Het is veel eer ondankbaar, als iemand het niet doet. Want de klok voedt het kind mee op, tot het een groot kind geworden is. De klok riep lang geleden, als het tijd was voor school. Ze groette vriendelijk toen het kind van huis ging en even vriendelijk als het na langen tijd weer thuis kwam. De wijzers draaiden maar cirkels af. De klok zei altijd „goeie morgen!” en altijd „wel te rusten!”

En dat waren nu eens geen cliché's.

Het laatste, dat een klok tegen een mensch zegt, is altijd: „wel te rusten!” Of deze wensch vervuld wordt, dat ligt niet aan de klok.

Dat oudje had er heel wat overleefd. Geen wonder, als je zoo lang blijft. Haar man dood; haar kinderen...

Dieuwertje ging al heen, toen ze net goed vier jaar was. Nog vóór ze naar school moest. Dat is ook heel duidelijk. Als je genoeg geleerd hebt, mag je van school af. En als je genoeg geleerd hebt, vóór je schooljaren, hoef je niet naar school. Genoeg is genoeg. Dat staat ook in den Bijbel. Ik bemerk, dat ik, al vertellende uit het sprookje, zelf aan 't fantaseeren ben gegaan; dat heb je met sprookjes-lezen. Nu vertel ik geen verhalen meer uit Van Schendels boek. Het is zeker geen boek voor iedereen. Het is alleen bestemd voor menschen, die sprookjes genieten kunnen. Van Schendel is al zijn leven een vluchteling geweest. Een zwerver. In zijn romans al. En in dit boek onttrekt hij zich heelemaal aan het gegeven wereldbeeld. Hij heeft behoefte om het voor eigen bewust leven te veranderen.

Hij droomt zich een andere wereld, een nieuwe, waar-

in andere wetten heerschen en andere waarden de aandacht boeien. Het besef der betrekkelijkheid is zich hier aan 't uitleven. Fijntjes wordt gespot met geld en roem. De situaties zijn vaak dom-kinderlijk. Maar de wijsheid, die er achter ligt, verklaart alles.

Men kan het ook wel anders zeggen. Een menschenleven heeft waarde, maar niet de waarde van het geld, dat er in verdiend wordt, of van den roem, die er in behaald wordt. Wij weten uit den Bijbel, dat een leven net zooveel waard is, als het waarde heeft voor God. Hij taxeert en Zijn beoordeeling is de zuivere.

In Van Schendels sprookjes wil een ziel de duisternis uit naar het licht. Door de filosofische verborgenheden heen breekt de diepste gedachte van het hart. Maar wij weten ook, dat de tooverlamp van het sprookje maar een zwak schijnsel geven kan.

De auteur is een meester-verteller. Hij duikelt in zijn boek naar en hij duikt in een onwerkelijke wereld, maar dit is toch weer het trieste — hij vindt heel diep de elementen der werkelijkheid terug, omdat hij deze in zijn vlucht zelf meenam.

Het helpt niet. De levensvragen wachten weer op antwoord, als het sprookje uit is en nog voor het uit is. En deze vragen zijn niet nieuw. We moeten vooral niet denken, dat de crisis ze deed opwerpen. Het zijn de oude problemen, die Adam en Eva al kenden, toen ze hun paradijs verlaten moesten voor de woestijn. Alle denkers aller volken aller landen hebben er mee gezeten.

„Zou 't menschedom dan vergeefs op aarde zijn geschapen?” dáár heb je het probleem aller tijden.

Het is, wat Pascal noemde de „*misère de l'homme*.” Het verschil met vroeger is alleen, dat het vraagstuk voor bijna iedereen reële waarde gaat krijgen.

Er was eens... Is het er nog?

Er was eens voor velen de onbezorgdheid, de welstand, de overvloed. De sprookjesweelde. Dat is voorbij. En dat komt misschien nooit meer terug. Och, maar dát is het ergste niet. En de vraag is maar, hoe wij staan tegenover wat *is*.

Byron meende, dat de bedwelming heilzaam was voor een mensch. Hij dacht, dat hij het wist. Van een crisis, zooals wij beleven, heeft de man nooit notie gehad; maar hij maakte zijn crisis zelf.

En nu mag de duik in het sprookje even doen vergeten, dat de S. O. S.-berichten niet uit de lucht zijn, vroeg of laat ontwaakt men toch weer uit den droom.

En het is wel een beetje zielig, dat een tijd, die het in de zakelijkheid heeft gezocht, zich nu in den droom wil verliezen. Dáárom zoo zielig, omdat men zich toch weer de werkelijkheid in-droomt.

En toch geeft een Christen het laatste woord niet aan den mensch, die de noodseinen door de wereld zendt en ook niet aan hem, die de vlucht naar den droom als een oplossing aanprijst. De Christen gelooft aan leiding. Hij aanvaardt de werkelijkheid, maar allereerst de hogere werkelijkheid.

Toen de duizenden vergaderd waren, sprak de Heiland over de levenscrisis. En hier is de geldigheid voor de volle honderd percent. Zijn woord heeft niet de waarde van oud document, waarmee men nu oude toestanden nog kan verklaren.

Zijn woord is levende kracht voor alle eeuwen.

Laten we er aan denken, dat het ook voor onzen tijd zijn waarde heeft.

Vijf muschjes werden geprijsd op twee penningen. En niet één van deze vogeltjes was voor God vergeten.

„Vreest dan niet — gij gaat vele muschjes te boven.”

A. L. v. H.